

รายวิชา ศิลปะ (นาฏศิลป์)

รหัสวิชา ศ๒๑๑๐๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง รูปแบบท่วงท่าลีลานาฏศิลป์

เรื่อง รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย
(ร่างมาตรฐาน ๑)

ครูผู้สอน ครูโชติกา สมพงษ์

เรื่อง รูปแบบการแสดง
นาฏศิลป์ไทย
(รำวงมาตรฐาน ๑)

Ayutthaya
FESTIVAL WEEK
วัฒนธรรมสืบสาน

สื่อวีดิทัศน์ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณสื่อวีดิทัศน์

จากช่อง คนครั้นเครง เพลงพื้นบ้าน

เรื่อง เพลงรำโทน หมอปัญญา ปราโมทย์

วันที่สืบค้น ๑ ก.ค. ๒๕๖๘

แหล่งที่มา <https://youtu.be/YDMqkY7Je68>

คำถามชวนคิด

นักเรียนทราบหรือไม่ว่าการแสดงนี้ เรียกว่า
การแสดงอะไร และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของ
เราอย่างไร

ทบทวน

รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย

การรำ

การแสดง
เป็นเรื่องราว

ระบำ

การแสดง
เป็นชุดเป็นตอน

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. เรียนรู้ วิเคราะห์ ประวัติความเป็นมาของรำวงมาตรฐาน องค์ประกอบการแสดงรำวงมาตรฐาน
๒. เขียนสรุปความรู้ขององค์ประกอบการแสดงรำวงมาตรฐาน
๓. เห็นคุณค่าของการแสดงนาฏศิลป์ไทยแต่ละประเภทและเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทย

ประวัติความเป็นมา

เป็นการแสดงที่มีวิวัฒนาการมาจาก **“รำโทน”** เป็นการรำและการร้องของชาวบ้านซึ่งมีผู้รำ ทั้งชายและหญิง รำกันเป็นคู่ ๆ รอบครกตำข้าว หรือรำกันเป็นวงกลม โดยมี **“โทน”** เป็นเครื่องดนตรี ประกอบจังหวะ

ลักษณะการรำและร้องเป็นไปตามความถนัด
ไม่มีแบบแผนกำหนดไว้ คงเป็นการรำและร้องง่าย ๆ
มุ่งเน้น ที่ความสนุกสนานรื่นเริงเป็นสำคัญ เช่น
เพลงช่อม่าลี เพลงยวนยาเหล เพลงหล่อจริงนวดารา
เพลงตามองตา เพลงใกล้เข้าไปอีกนิด เป็นต้น

ด้วยเหตุที่การรำชนิดนี้มีโขนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ จึงเรียกการแสดงชุดนี้ว่า “**รำโขน**” ต่อมาในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี คนไทยนิยมเล่นรำโขน กันอย่างแพร่หลาย รัฐบาลจึงปรับปรุงการเล่นรำโขน ให้เป็นระเบียบทั้งเพลงร้อง ลีลาท่ารำ และการแต่งกาย

จนทำให้การเล่นรำโทนเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น ได้มอบหมาย
ให้กรมศิลปากรปรับปรุงรำโทนเสียใหม่ให้เป็นมาตรฐาน
มีการแต่งเนื้อร้องทำนองเพลง และนำท่ารำจากเพลงแม่บท
มากำหนดเป็นท่ารำเฉพาะ แต่ละเพลงอย่างเป็นแบบแผน
จึงพัฒนา **รำโทน** มาเป็น **รำวงมาตรฐาน**

เครื่องดนตรี “โทน”

ภาพครกตำข้าว

ภาพ กลองโทน

เว็บ <http://www.intersports๑๙๙๕.com/รายละเอียดสินค้า-๙๒๒๓๑-กลองโทน.html>

สืบค้นเมื่อ ๑๑/๑๑/๖๒

รำวง
มาตรฐาน

ผู้แสดง เป็นชาย - หญิง รำคู่กันไม่จำกัดจำนวน

สถานที่แสดง ไม่จำกัดขอบเขต เนื่องจากให้รำได้ในโอกาสรื่นเริง ต่าง ๆ จึงรำได้โดยทั่วไป

เครื่องดนตรี ใช้วงปี่พาทย์มโหรี
มีระนาด ซ้องวง ปี่ใน ตะโพน กลองทัด
ฉิ่ง ฉาบ กรับและโทน

รูปแบบ

และลักษณะการแสดง

วิธีการแสดง

เป็นการรำวงในงานรื่นเริงต่าง ๆ โดยการ
รำท่าตามท่ารำที่กำหนดไว้ ๑๐ เพลง ๑๔ ท่า
มีการเคลื่อนไหวให้มือและเท้าสัมพันธ์กับจังหวะ
และบทร้องของแต่ละเพลง โดยเดินเป็นวงกลม
ทวนเข็มนาฬิกา

แบ่งขั้นตอน การรำได้ดังนี้

(๑) ผู้แสดงชายและหญิง เดินออกมาเป็นแถวตรง ๒ แถว หันหน้าเข้าหากัน ต่างฝ่ายทำความเคารพ ด้วยการไหว้

(๒) แปรแถวเป็นวงกลม รำทวนเข็มนาฬิกา ตามทำนองเพลงและรำตามบทร้อง รวม ๑๐ เพลง โดยเปลี่ยนท่ารำไปตามเพลงต่าง ๆ

(๓) เมื่อรำจบบทร้องในเพลงที่ ๑๐ ผู้แสดงรำเข้าเวทีทีละคู่ ตามทำนองเพลงจนจบ

เพลงร่ำวงมาตรฐาน ๑๐ เพลง

๑. เพลงงามแสงเดือน
๒. เพลงชาวไทย
๓. เพลงรำสีมารำ
๔. เพลงคืนเดือนหงาย
๕. เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ
๖. เพลงดอกไม้ของชาติ
๗. เพลงหญิงไทยใจงาม
๘. เพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า
๙. เพลงยอดชายใจหาญ
๑๐. เพลงบุษานักรบ

Two women in traditional Thai costumes are standing in front of a brick wall. The woman on the left is wearing a purple and gold outfit with a tall, pointed headdress. The woman on the right is wearing a green and gold outfit with a similar headdress. They are both looking towards the right. The background is a brick wall with some greenery visible.

ทำร่ำร่ำวางมาตรฐาน

๑๐ เพลง

๑. เพลงงามแสงเดือน
ใช้ท่ารำ
“สอดสร้อยมาลา”

๒. เพลงชาวไทย
ใช้ท่ารำ
“ซึกแป้งผัดหน้า”

๓. เพลงรำมาชิมารำ
ใช้ท่ารำ
“ส่าย”

๔. เพลงคืนเดือนหงาย
ใช้ทำรำ
“สอดสร้อยมาลาแปลง”

๕. เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ
ใช้ท่ารำ
“แขกเต้าเข้ารัง”

๒. เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ
ใช้ท่ารำ
“ผาลาเพียงไหล่”

๗. เพลงดอกไม้ของชาติ
ใช้ทำรำ
“ยั่ว”

ภาพ ทำยั่ว เรียบ <https://nasusa๖๑๓.wordpress.com/>

๘. เพลงหญิงไทยใจงาม
ใช้ท่ารำ
“พรหมสี่หน้า”

๙. เพลงหญิงไทยใจงาม
ใช้ท่ารำ
“ยุงพื่อนหาง”

ภาพ ทำยุงพื่อนหาง เว็บบ <https://nasusa๖๑๓.wordpress.com/>

๑๐. เพลงดวงจันทร์ขวัญ
ฟ้าใช้ท่ารำ
“ซ่างประสานงา”

ภาพ ท่าซ่างประสานงา เว็บ <https://nasusa๖๑๓.wordpress.com/>

๑๑. เพลงดวงจันทร์ขวัญ
ฟ้าใช้ทำรำ
“จันทร์ทรงกลด”

๑๒. เพลงยอดชายใจหาญ
ท่าชาย “จ่อเพลิงกาฬ”
ท่าหญิง “ชะนีร้ายไม้”

๑๓. เพลงบูชานักรบ
ทำชาย “จันทร์ทรงกลด”
ทำหญิง “ซัดจางนาง”

๑๔. เพลงบูชานักรบ
ทำชาย “ขอแก้ว”
ทำหญิง “ล่อแก้ว”

รูปแบบของการแต่งกาย

มีการกำหนดการแต่งกายของผู้แสดง
ให้มีระเบียบด้วยการใช้ชุดไทย และชุดสากลนิยม
โดยแต่งเป็นคู่รับกันทั้งชายและหญิง
ซึ่งสามารถแต่งได้ ๔ แบบ

๑. แบบชาวบ้าน

ชาย : นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอ
พวงมาลัย เอวคาดผ้า ห้อยชายด้านหน้า

หญิง : นุ่งโจงกระเบน ห่มผ้าสไบอัดจีบ
ปล่อยผม ประดับดอกไม้ที่ผมด้านซ้าย
คาดเข็มขัด ใส่เครื่องประดับ

๒. แบบไทยพระราชานิยม

ชาย : นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อราชปะ
แตน ใส่ถุงเท้า รองเท้า

หญิง : นุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อลูกไม้
สไบ พาดบ่าผูกเป็นโบว์ ทิ้งชายไว้ข้าง
ลำตัว ด้านซ้าย ใส่เครื่องประดับมุก

๓. แบบสากลนิยม

ชาย : นุ่งกางเกง สวมสูท ผูกเนคไท

หญิง : นุ่งกระโปรงป้ายข้าง ยาวกรอม

เท้าใส่เสื้อคอกกลม แขนกระบอก

๔. แบบราตรีสโมสร

ชาย : นุ่งกางเกง สวมเสื้อคอพระราชทาน
ผ้าคาดเอวห้อยชายด้านหน้า

หญิง : นุ่งกระโปรงยาวจีบหน้านาง ใส่เสื้อ
จับเตฟชายผ้าห้อยจากบ่าลงไปทางด้าน
ล่าง เปิดไหล่ขวา ผมนเกล้าเป็นมวยสูง
ใส่เกี้ยว และเครื่องประดับ

ใบงานที่ ๗ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของมาตรฐาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง รูปแบบท่วงท่าลีลานาฏศิลป์
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย(ร่างมาตรฐาน๑)
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรี-นาฏศิลป์) รหัสวิชา ศ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ประวัติความเป็นมาของร่างมาตรฐาน

ร่างมาตรฐาน มีวิวัฒนาการจากการเล่น.....ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นเมืองของชาวบ้าน ที่ ผู้เล่นไม่จำกัดเพศและวัย ลักษณะการรำและร้องเป็นไปตามความสนุกสนาน ไม่มีแบบแผนกำหนดไว้ที่แน่นอน มุ่งเน้นที่ความสนุกสนานผ่อนคลายเป็นสำคัญ โดยรำเป็นวงกลมล้อมคนตีโทน หรือรำรอบครกตำข้าว

ต่อมาเมื่อสถานการณ์โลกเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๗) ขณะนั้นผู้ดำรงตำแหน่งเป็น นายกรัฐมนตรี คือ จอมพล ป. (.....) พิบูลสงคราม ซึ่งไทยได้ร่วมกับ.....ทำสงครามกับกลุ่มพันธมิตร-อังกฤษและอเมริกา จึงเกิดสภาวะสงครามขึ้น ชาวยากหมากแพง ยารักษาโรคหายาก เศรษฐกิจตกต่ำ และประชาชนต้องเผชิญภัยทางอากาศ รัฐบาลมีคำสั่งให้ประชาชนพรางไปยามช่วงกลางคืนและงดการจัดมหรสพ ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ขณะเดียวกัน การเล่นรำโทน กลับได้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในหมู่ประชาชน เนื่องจากเป็นการเล่นผ่อนคลายที่เล่นได้ง่าย ไม่ต้องมีทักษะด้านร้องรำ และไม่มีค่าใช้จ่าย ใช้การปรบมือให้จังหวะการเล่นก็เพียงพอ นับเป็นการเล่นกันอย่างแพร่หลาย ช่วงที่เกิดสภาวะสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้ตระหนักถึงการละเล่นรื่นเริงประจำชาติและภัยคุกคามด้านวัฒนธรรมจึงมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยให้มีความเป็นไทยอารยะ จึงพัฒนาการเล่น “รำโทน” มาเป็น “รำวง”

พ.ศ.๒๔๘๗ รัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มอบหมายให้กรม..... ปรับปรุงการเล่นรำโทนให้มีระเบียบเรียบร้อย เป็นแบบฉบับอันดีงามของนาฏศิลป์ไทยและเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปะการละเล่นพื้นเมือง โดยปรับปรุงการเล่นรำโทนให้เป็นระเบียบทั้งเพลงร้อง ลีลาท่ารำ และการแต่งกาย การปรับปรุงรำโทนให้เป็นมาตรฐาน ซึ่งการแต่งเนื้อร้องที่มีพื้นฐานมาจากกระแสดนตรีนิยมและหน้าที่พลเมือง ทำนองเพลงสามารถบรรเลงได้ทั้งวงดนตรีไทยและวงดนตรีสากล และบรรจุทำรำจากท่า.....ศิลปะแบบราชสำนัก มากำหนดเป็นท่ารำเฉพาะแต่ละเพลงอย่างเป็นแบบแผน

องค์ประกอบของการแสดงร่างมาตรฐาน

เนื้อร้องและทำนองเพลง กรมศิลปากรแต่งเนื้อร้องจำนวน.....เพลง คือ เพลงงามแสงเดือน เพลงชาวไทย เพลงรำซิมารำ เพลงคืนเดือนหงาย และ ท่านผู้หญิง..... แต่งเนื้อร้องเพิ่มอีก ๖ เพลง คือ เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ เพลงดอกไม้ของชาติ เพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า เพลงหญิงไทยใจงาม เพลงบุษานักรบ เพลงยอดชายใจหาญ ส่วนทำนองเพลงทั้ง.....เพลง กรมศิลปากร และกรม.....เป็นผู้แต่ง
ท่ารำ บรรจุท่ารำจำนวน ๑๔ ท่ารำ โดย นางลมุล ยมะคุปต์ นางมัลลีย์ คงประภักดิ์ และนางศุภลักษณ์ ภัทธนาวิก และ ครูผัน โมรากุล ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นการรำหมู่ แสดงเป็นคู่ ระหว่างหญิง-ชาย เคลื่อนย้ายเวียนไปเป็นวงกลมเข้มนาฬิกา

ใบงานที่ ๗

เรื่อง ร่างมาตรฐาน

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

สรุปบทเรียน

เป็นการร่างในงานรื่นเริงต่าง ๆ โดยการ
รำรำตามท่ารำที่กำหนดไว้ ๑๐ เพลง ๑๔ ท่า
มีการเคลื่อนไหวให้มือและเท้าสัมพันธ์กับจังหวะ
และบทร้องของแต่ละเพลง โดยเดินเป็นวงกลม
ทวนเข็มนาฬิกา

แบ่ง
ขั้นตอนการ
รำได้ดังนี้

(๑) ผู้แสดงชายและหญิง เดินออกมาเป็นแถวตรง ๒ แถว หันหน้าเข้าหากัน ต่างฝ่ายทำความเคารพ ด้วยการไหว้

(๒) แปรแถวเป็นวงกลม รำทวนเข็มนาฬิกา ตามทำนองเพลงและรำตามบทร้อง รวม ๑๐ เพลง โดยเปลี่ยนทำรำไปตามเพลงต่าง ๆ

(๓) เมื่อรำจบบทร้องในเพลงที่ ๑๐ ผู้แสดงรำ เข้าเวทีทีละคู่ ตามทำนองเพลงจนจบ

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย (รำวงมาตรฐาน ๒)
และหลักการชมและการวิจารณ์นาฏศิลป์

สิ่งที่ต้องเตรียม

๑. ใบความรู้ที่ ๘ เรื่อง ประวัติความเป็นมารำวงมาตรฐาน
๒. ใบความรู้ที่ ๙ เรื่อง หลักการชมและการวิจารณ์นาฏศิลป์
๓. ใบงานที่ ๘ เรื่อง หลักการวิจารณ์นาฏศิลป์

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่

www.dltv.ac.th)

